

Jemlenişip bilmeýän bedibagt sygyrlaryň taryhy

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Nukdaýnazar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Jemlenişip bilmeýän bedibagt sygyrlaryň taryhy NUHUŇ
TUPANYNDAN GADYMY GRESIÝA we ŞUMERLERE... JEMLENİŞİP BILMEDİK
BEDIBAGT SYGYRLARYŇ TARYHY

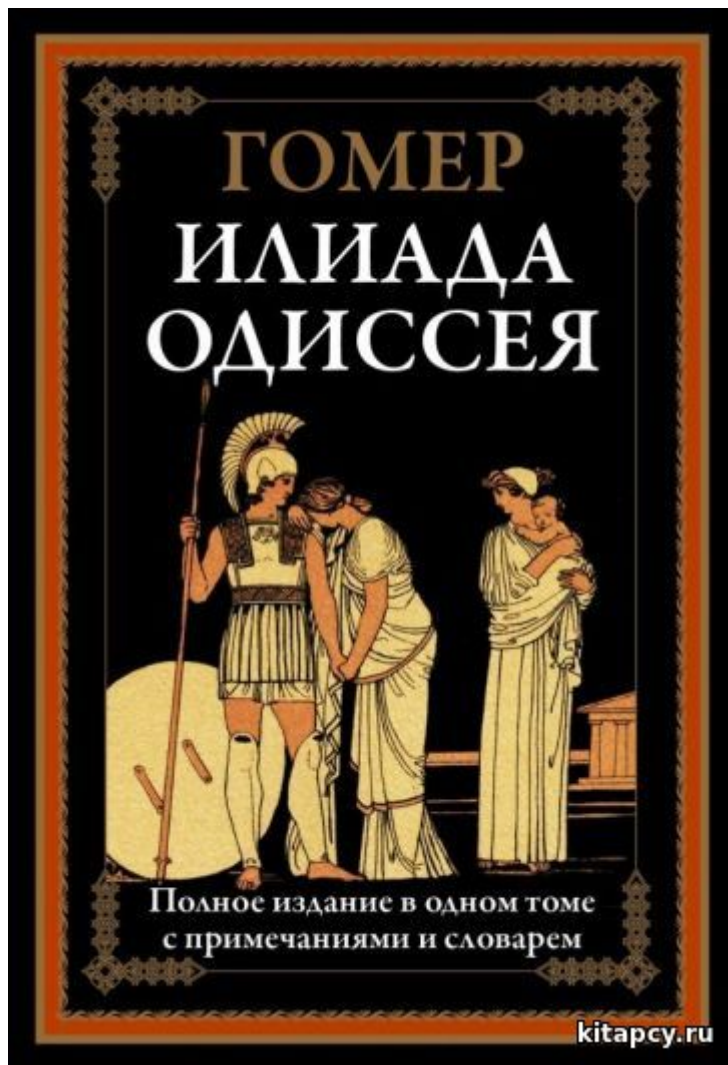
Şäheriň çar künjünde sygyrlar gaýmalaşyp ýör. Gurbanlyk sygyrlar. Ähli güýçler sygyrlara garşy hamana mukaddes sürgün awy üçin bileleşene meňzeýär: Gassaplar, dindarlar, şäher häkimlikleriniň işgärleri...

Baýramçylyk döwründe gassaplar tarapyndan uly gykylyp edilip kowalanmaýan iri şahly mal ýa dowar barmyka? Gowurma iýenlere bolşy ýaly gurbanlykda soýan malyny ýa-da bişiren etini sosial mediýada paýlaşýanlara laýklar bilen goldaw berýänler ýokmy? Bu aýy hakykatdan iki dürli many gelip çykýar. Sygyrlar indi ähli gurbanlyk mal soýýanlar üçin aýratyn güýç hasaplanýar.

Gurbanlyklaryň öz nukdaýnazarlaryny, maksatlaryny, isleg-arzuwlaryny, meýilllerini jümle-jahanyň önünde aç-açan mälüm etmekleriniň jaý wagty geldi.

Ganly mal soýma kartinalary diňe şu günün şertlerinde bolup geçýän zat däl. Sygyrlar gadymy greklerden, şumerlerden, hristianlygyň we iudaizmiň ilkinji ýyllaryndan bäri hemişe şol bir senari bilen ýüzbe-ýüz bolup geldi. Bir wagtyň özünde on müňlerçe adamy gurban eden astekler taryhda yz galdyrypdyr. Emma sygyrlaryň başyna gelýänler müňlerçe ýyldan bäri gözümüziziň önünde dowam edip gidip otýr.

- **«EÝ TENESOSYŇ HUDAÝY, HUZURYŇDA ÝAKDYM ÖKÜZLERI...»**

Gadymy Gresiyada göz öňüne getirip biljek islendik zadyňyzyň hudaýy bolupdyr. Günüň, ýeliň, şerabyň, urşuň... Olar bu hudaýlary «begendirip» durmalydygyna ynanýardylar. Barjamly adamlar öz güýçlerini berkitmek üçin bu hudaýlaryň ýoluna gurbanlyk mal soýýardylar. Elbetde, soýlan malyň eti ýakylýardy, ýa-da ýere gömülýärdi. Wagtyň geçmegi bilen gurban edilen malyň bir bölegini paýlamak däbe öwrüldi.

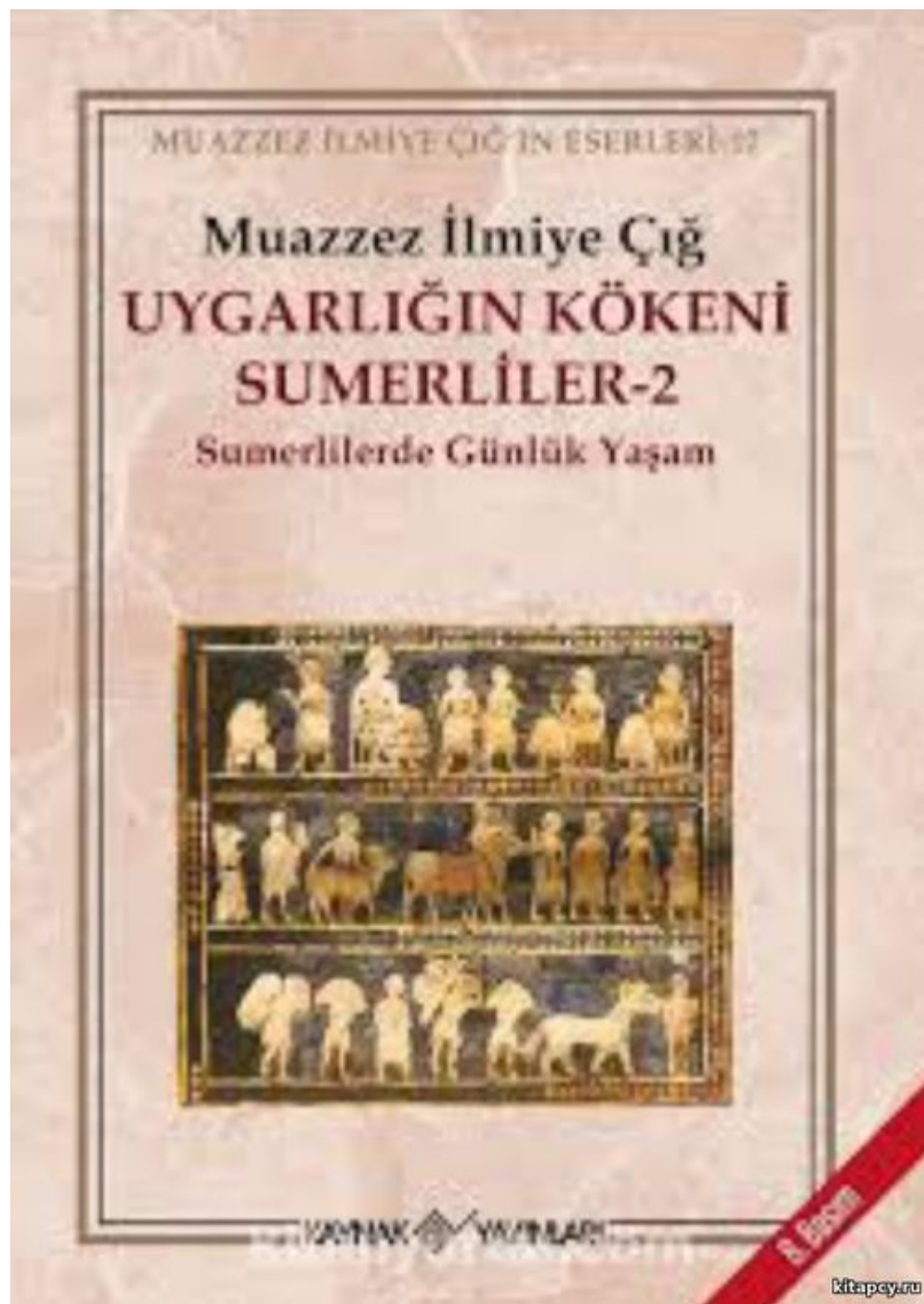
Gomeriň «Iliada» poemasynda şeýle setirler bar:

«Letonyň ogly Apollona çyny bilen ýalbarmaga başlady we şeýle diýdi:

«Diňle meni eý kümüş ýaýly,
diňle meni eý Hrisanyň we Killanyň penakäri,
Eý Tenedosyň güýçli hudaýy Sminfeý!

Eger men wagtynda ybadathanany öküzleriň, geçileriniň budundan dolduran bolsam, meniň dilegimi kabul et:

Danaýlar döken gözýaşlarymyň ýerini oklaryň bilen ödesin». Diňe şu setirlerdenem mal gurban etmelerdäki «almaly-bermeli» çemeleşmäni görmek mümkin. Para-peşgeşiň subutnamasy bolman biler, emma ortada soýlup ýakylan butlaryň külleri duran bolsa, dilegi gowuşmadyklar şeýdip hasabyny soraberyär.

- **TUPANDAN AMAN SYPDYLAR, BARYBIR GURBAN EDILDILER**

Şumerler döwründe ýaşap geçen sygyrlaryň ykbaly-da şolaňkydan üýtgeşik dälidi. Muazzez İlmiye Çygyň «Siwilizasiýanyň köki şumerler» (“Uygarlygyn Kökeni Sümerliler”) kitabynyň ikinji

tomunda aýdylyşyna görä günde birnäçe gezek hudaý heýkelleriniň önünde iýmek-içmek goýulypdyr. Keselçilikden ýa bela-beterden halas bolmak islenende, gezek biçäre sygyrlara gelipdir. Haýwanlar «köstsiz» bolmalydy, ýarasy ýa başga kemi bolmaly däl. Gurbanlyk malyň damagyny din adamsy çalmalydy. Gurbanlyk malyň kellesi, adamyň kellesi, boýny we içki organlary bilen sag budy adamyň organlaryna barabar görlüp, hudaýyň önünde goýlupdyr, galany paýlanypdyr.

Ynanýanlar üçin Nuhuň tupany-da gurbanlyk meselesinde möhüm bir zada ünsi çekýär. Nuh pygamber (a.s) ähli haýwanlardan iki jübüt alyp gämisine mündüripdir, şeýdibem olary halas edipdir. Töwratda «Suwlar iň belent daglaryň başyna çenli çykdy. Suwlar jümlw janly-jandarlary ýok etdi. Ýüz elli günden soň suwlar çekilmäge başlady».

Nuh tupanyň yzyndan aýaly, ogullary, gelinleri bilen gämiden çykypdyr. Bedrettin Jömert «Mifologiýa we ikonografiýa» kitabynda tupandan soňky bolan zatlar hakda Töwrata salgylanyp şulary gürrüň berýär:

«Nuh» Hudaýa sadaka bagyş etdi. Ähli arassa haýwanlardan, ähli arassa guşlardan alyp sadaka aýmançasynda ýakyp, Hudaýa gurban etdi. Bu hoşboý ysy duýan Hudaý mundan soň ýer ýüzünü adamlar üçin näletlemejegini aýtdy».

Gurban edilenleriň arasynda sygyram bardy...

• **«BAKARA» SÜRESINDÄKI GURBANLYK MAL SAÝLAP ALNYŞYNYŇ BEÝANY**

Hristianlykda-da sygyrlar üçin ýagdaýyň üýtgemändigi görnüp dur. Mattanyň Injilinde Isa pygamberiň (a.s) gürrüň berýän «simwoliki» hekaýaty şeýle başlanýar:

«Gökleriň hökümdarlygy ogly üçin toý dabarasyny guraýan patyşa meňzeýär. Patyşa myhmanlary toý dabarasyna çagyrmak üçin çaparlary ugratdy. Emma olaryň gelesi gelmedi. Ikilenç başga çaparlary ugratdy. Ol:

– Myhmanlara aýdyň – diýdi. – Nahar bişdi. Sygyrlar, hem-de ýörite bakylan tüweler soýuldy. Hemme zat size garaşýar, toýa geliň».

Yslamyýetde-de sygyrlaryň ykbaly üýtgemedi. Gurhanyň «Bakara» süresinde (Bakara – sygyr manysyny berýän bakar sözünden gelip çykýar) sygyrlar hakda şeýle diýilýär:

«Rebbim onuň daýhanyň önüne düşüp ýer sürmedik, görnüp duran ala-mulasy bolmadyk sygyr bolmalydygyny buýurýar» diýdi. «Ine indi doly sypatlandyrdyň» diýdiler. Şondan soň ol sygyry soýdular, ýene biraz duran bolsalar, beýtjek däldiler».

(Ogluny gurban etjek bolanda asmandan inendigi aýdylýan goçy

gurban eden pygamberiň gürrüňi bilen birlikde ownuk mallaryň görýän horluklarynyň taryhy başga bir ýazgymyň temasy).

Ýüzlerçe ýyl geçýärdi, eýýamlar açylyp-ýapylýardy, emma sygyrlaryň bedibagt taryhy hiç üýtgemeyärdi. Köphudaýly dinlerden ýekehudaýly dinlere çenli hemmesiniň ynanjyna görä bela-beterlerden uzak durmak we günäleri ýuwmak üçin gurbanlyk mal soýmak gerek bolýardy. Sygyrlar guramaçylykly ýagdaýda göreşe girişmese, bu bedibagt takdyryň eminden gelip bilmejekleri görnüp dur. Ähli ýurtlaryň sygyrlary birleşmeli! Hem olaryň nogtalaryndan başga ýitirjek nämesi bar?

Hakan GÜNGÖR.

27.09.2015 ý. Edebi makalalar